

Oponentský posudok bakalárskej práce Šárky Zavadilovej *Domáci příprava na školu z genderové perspektivy* (Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2017. Vedúci práce: Ing. Petr Pavlík, Ph.D.)

Predložená práca sa zaoberá problémom, ktorý je doposiaľ skôr na okraji výskumného záujmu – domácu prípravu študujúcich, posudzovanú z genderového hľadiska – a preto ju z hľadiska témy možno uvítať. V jej samotnom spracovaní však autorka naráža na problémy, ktoré – ale nielen tie – sa budem snažiť v svojom posudku zhrnúť.

V **teoretickej časti** autorka objasňuje tri hlavné koncepty, ktoré tvoria rámec pre polozenie a zodpovedanie výskumných otázok: gender, motiváciu a domácu prípravu do školy. Všetky tri časti sú obsiahle spracované, stojí za nimi množstvo preštudovanej odbornej literatúry. Odborné texty a ich koncepty a tvrdenia autorka sumarizuje tak, aby vytvorili rámec jej vlastnému skúmaniu. Za menší nedostatok považujem, že hoci autorka v teoretickej aj neskôr v empirickej časti opakovane pracuje s pojmom genderový stereotyp (t.j. tvrdí napr., že konanie vyučujúcich voči študujúcim je genderovo stereotypné /s. 6/ a aj ďalšie tvrdenia vychádzajú z presvedčenia o platnosti genderových stereotypov), tak tento termín vysvetľuje len veľmi všeobecne a nedostatočne (s. 4).¹ Hoci som pri prvom čítaní práce spočiatku spochybňovala opodstatnenosť vymenovávanie množstva typológií delenia domácich úloh, štýlov učenia a pod. (najmä v časti 2. 3 Domáci příprava na školu), autorka tieto kategórie používa aj v samotnej analýze a preto je ich rozpracovanie v teoretickej časti pochopiteľné.

Za istý problém teoretickej časti považujem to, že autorka tu zjavne sumarizuje množstvo kvantitatívnych výskumov, čo ju ponúka k tomu, aby vo vzťahu k rôznym výskumom hovorila vždy o dvoch – navonok akoby totožných – skupinách subjektov, t.j. o dievčatách na jednej a chlapcoch na druhej strane. Tým, že nepodáva podrobnejšie informácie o charakteristikách populácie, z ktorých bola vybraná výskumná vzorka citovaných výskumov, vytvára sa dojem, že označenia chlapci a dievčatá vypovedajú o chlapcoch a dievčatách vo všeobecnosti (t.j. akoby populáciou bola globálna populácia a bolo by takto o nej možné generalizovať). Tento druh teoretického uchopenia tak posilňuje genderovú binaritu, ktorej predpoklad a z neho vyplývajúce očakávania týkajúce sa domácej prípravy študujúcich je práve tým, čo má byť skúmané.

Táto nejasnosť má dôsledky aj pre uvedenie **metodologickej časti**, ktorá výber kvalitatívnej výskumnej stratégie zdôvodňuje tým, že predchádzajúce citované výskumy boli prevádzané pomocou kvantitatívneho výskumu (táto skutočnosť však nikde predtým explicitne uvedená nie je) a predkladaný výskum sa bude usilovať túto skutočnosť do nejakej miery kompenzovať. Kvalitatívna výskumná stratégia je v prípade postupovej práce pre svoju lepšiu zvládnuteľnosť z hľadiska rozsahu výskumu pochopiteľná. Autorka však rámce dané citovaným kvantitatívnym výskumom (pojmy, typológie, hlavné zistenia) ani tak nedopĺňa, ale ich využíva v svojej kvalitatívnej výskumnej stratégii (kde sa stávajú kódmi). Práca tu – a najmä v analýze dát – naráža na limity možnosti takéhoto využitia výsledkov kvantitatívneho výskumu vo výskume kvalitatívnom a ich (ne)porovnateľnosť.

Metodologický postup a voľby sú opísané prehľadne a zrozumiteľne. V kontexte teoretického rámcovania má formulácia výskumných otázok v tej podobe, ako sú uvedené, svoje

¹ Pre obsiahlejšiu definíciu pojmu genderový stereotyp pozri napr. Kiczková, Z. (2011). Moc rodových stereotypov. In Z. Kiczková & M. Szapuová (Eds.), *Rodové štúdiá : súčasné diskusie, problémy a perspektivy* (pp. 122 - 144). Bratislava: Centrum rodových štúdií & Univerzita Komenského v Bratislave alebo Rodové stereotypy. (2006). *Glosár rodovej terminológie*. <http://glosar.aspekt.sk/default.aspx?smi=1&ami=1<r=r&vid=119>.

opodstatnenie. Autorka si aj vďaka konzultovanej literatúre uvedomuje obmedzenia spojené s využitím pološtruktúrovaného rozhovoru v prípade detí či mladších ľudí a podľa opisu samotného prevedenia rozhovorov sa zdá, že sa ich zhostila dobre. Je však škoda, že k práci nepriložila scenár rozhovoru (hoci toto sa snaží kompenzovať stručným zhrnutím spôsobu pýtania sa v analýze dát). Pre ďalšiu interpretáciu výskumných zistení by bola mohla byť nápomocná aj aspoň v obrysoch načrtnutá charakteristika základnej školy, v ktorej 7. a 8. ročníku autorka prevádzala rozhovory (veľkosť sídla, v ktorom sa nachádza; vzťahy k ďalším školám v blízkom okolí; životná úroveň v danom sídle a pod.) a tiež stručné charakterizácie dievčat a chlapcov, s ktorými robila rozhovory (rodinné zázemie, mimoškolská činnosť, prospech a pod.).

Autorka sa v **analýze dát** snaží priradovať výpovede svojich výskumných subjektov ku kódom vyplývajúcim, zdá sa, najmä z teoretickej literatúry. (Podrobnejší opis kódovania a zoznam samotných kódov autorka nepodáva a hoci hovorí napr. o in vivo kódoch, v samotnej analýze sa nezdajú byť nijako viditeľne zahrnuté.) Hoci v analýze je viacero zaujímavých postrehov, tak práve to, že autorka rozhovory delí na časti, tie priraduje pod tematické celky (názvy podkapitol – možno kódy), svojím komentárom časti rozhovorov nezriedka opakuje, a závery týchto tematických celkov sa snaží konfrontovať so závermi v teoretickej časti uvádzaných kvantitatívnych výskumov, zabraňuje hlbšej analýze zhromaždeného výskumného materiálu. (Preto aj môže dôjsť k tomu, že v závere časti o organizačných preferenciách pri domácej príprave je autorka donútená konštatovať, že „človek je zkrátka veľmi individuálny bytosť s jedinečnými názorami“ /s. 43/. To je nepochybne pravda, ale organizačné preferencie sa netýkajú názorov, ale konkrétnych praktík a to, čo sa má práca snažiť postihnúť, nie je jedinečnosť každého zo skúmaných študujúcich, ale to, či sa domáca príprava organizuje podľa nejakých praktík, ktoré sa na základe analýzy preukážu ako genderované.)

Z formálneho hľadiska možno oceniť isté úsilie o vyhnutie sa automatického používania generického maskulína, hoci prekvapivo tam, kde by jeho nerešpektovanie bolo celkom na mieste (označenie sebe samej), ho autorka uplatňuje („začínajúcí výskumník“, s. 34).

Jazyková úroveň textu je veľmi dobrá až výborná, a to až na výskyt niekoľkých nespisovných, neformálnych výrazov, ktoré autorka preberá (mimo citácie) od svojich výskumných subjektov („dramaťák“, „basket“).

Citovanie, odkazovanie na literatúru a zoznam literatúry sú na veľmi dobrej až výbornej úrovni. Vzhľadom na veľký (stranový) rozsah prác, na ktoré sa odkazuje v parafrázach v teoretickej časti textu, by bolo bývalo dobré doplniť v týchto referenciách čísla strán.

Do diskusie by som rada položila práve otázky týkajúce sa niekoľkých zaujímavých postrehov analýzy:

Tvrdíte, že čo sa štýlov učenia sa týka, tak sú dievčatá vynaliezavejšie (s. 48) – svoje poznámky si prepisujú alebo si ich nahrávajú a potom ich počúvajú. Mohli by ste vysvetliť, v čom sa tieto štýly odlišujú od memorovania, z ktorého sú dievčatá často genderovo stereotypne „obviňované“?

Tvrdíte tiež, že chlapci sú pre učenie motivovaní skôr negatívne (aby sa vyhli zlej známke), kým dievčatá pozitívne (aby získali dobrú známku) (s. 51). Ako by ste vysvetlili toto tvrdenie

z hľadiska literatúry (Karsten 2006; cit. v bakalárskej práci na s. 7), ktorá hovorí, že chlapci sú motivovaní úspechom a dievčatá skôr neúspechom?

Ďalej tvrdíte, že rodičia viac kontrolovali domácu prípravu chlapcov než dievčat a považujete to za zaujímavé (s. 56). V čom presne spočíva zaujímavosť tohto záveru? Ako ho možno interpretovať?

Práca spĺňa požiadavky kladené na bakalársku prácu. Odporúčam ju na obhajobu a navrhujem ju hodnotiť známkou dobre (3) až veľmi dobre (2), v závislosti od obhajoby.

Mgr. Ľubica Kobová, MA, PhD.

Praha, 26. 1. 2017